

СЛОВО ВАГОМЕ І ВІДВАЖНЕ, ПРИСТРАСНЕ Й БЕЗКОМПРОМІСНЕ

Російсько-українська війна, яка почалася захопленням Криму в лютому 2014 року, продовжилася тимчасовою окупацією окремих регіонів на Сході України і повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року, зумовила появу потужного воєнного дискурсу в нашому національному бутті. Ми знову опинилися перед дилемою, яку ще 1913 року сформулював Дмитро Донцов: «Росія загалом не лишила нам свободи вибору. Вона поставила нас перед дилемою: або цілковита національна смерть, або – безпощадна боротьба».

Вийшли друком тисячі журналістських публікацій, десятки позицій налічує документальна література, на війну відгукнулися публіцисти, журналісти, письменники, режисери, художники. Уже можна на підставі аналізу воєнного дискурсу сформулювати певні засади, що стосуються того, як писати про війну.

Це дуже важливе питання, бо адекватне розуміння війни, усіх її складностей і суперечностей, усіх можливих аспектів (воєнного, політичного, психологічного, морального, економічного) повинно зумовлювати, чи й зумовлює, стиль мислення й поведінку не лише «людей зі зброєю», військових (бо саме вони повинні досконало розумітися на стратегії й тактиці сучасної війни), але й суспільства, а передовсім тих, хто формує громадську думку, – публіцистів.

На відміну від літератури, публіцистика, має іншу природу і виконує інші функції. Вона відображає інтереси і позицію держави, нації, суспільства, класу, партії, соціальної групи, навіть окремого індивіда. Навіть в умовах війни публіцистика не повинна ставати елементом адміністративної вертикалі, не повинна втрачати самостійності й ініціативності, розуміючи потреби певних обмежень і самообмежень. Публіцистика навіть в умовах війни не стає синонімом пропаганди (це напрям діяльності спеціальних державних структур, окрім цього, пропаганда і контрпропаганда теж не повинні бути синонімами брехні і маніпуляцій) і завдання публіцистики полягає в тому, щоб інтереси держави і суспільства збігалися.

За публіцистом завжди залишається право на свободу слова, на власну думку. За ним залишається право писати і викривальні, і кри-

тичні публікації про негативні факти та події на фронті чи поза фронтом; проте пріоритетом повинні бути не особисті (інколи абстрактні, доктринерські, формальні) міркування і враження, а стратегічні інтереси його держави, яка воює, історичні і духовні імперативи його народу, який воює, а необхідність збереження воєнної таємниці не є обмеженням свободи слова.

Серед публіцистів, які пишуть на воєнну й військову теми, помітне місце посідає Олег К. Романчук – журналіст, письменник, науковець. Понад три десятиліття він працює у жанрі аналітичної публіцистики. Для мене як для читача важливо, що його публіцистика пронизана ідеєю державності. Вона вже давно здобула визнання громадськості

Слід зазначити, що притаманне авторові вміння думати й глибоко аналізувати ту чи іншу проблему, передусім ґрунтується на солідному інтелектуальному фундаменті, компетентності у тому, про що пише; професійному володінні дослідницьким інструментарієм; зацікавленістю й відповідальністю, а також небуденним літературним талантом.

Збірка Олега К. Романчука «Матриця перемоги» вражає не лише кількістю матеріалів, оприлюднених упродовж 2022-2026 років на шпальтах журналу «Універсум», але й фундаментальною вагомістю проблематики: «Рашизм – ракова пухлина для людства», «Як перемогти в інформаційній війні?», «Коли ООН позбудеться Росії?», «Троянські коні» в Україні», «Російська воєнно-теоретична думка: традиційна суміш пропаганди і міфів», «Ідеологічна диверсія», «Від війни до миру. Що треба зрозуміти українцям», «Історія Росії як наочне підтвердження актуальності теорії соціального дарвінізму»...

Але хіба менше значення мають, на перший погляд, суто буденні й практичні публікації, як «Бронжилет для українського вояка», «Як закрити небо від дронів-камікадзе?», «Як отримати статус основного союзника США поза межами НАТО?»...

Якщо докладніше аналізувати стиль Олега К. Романчука-публіциста, то це раціональне осмислення сприймання світу як динамічного процесу («Українська економіка і політика на тлі «кривої Лаффера», «Про «найвище місцецтво війни»); загострене бачення актуальних конфліктних і суперечливих моментів нашого буття, а особливо пов'язаних із війною («Логіка і логістика воєнної доби», «Чи маємо «програму на завтра?»); вміння концептуально осмислювати проблемні ситуації («Україна: стан невизначеності у час звитяги», «Оборонити й врятувати культуру», «Хто захистить Батьківщину?», «Хронічна нищення енергетичної безпеки України»); аргументованість тез і висновків, логічність мислення, що органічно поєднується з емоційністю і пристрасністю («Експерсія для мерця, або дефіляда мерзотників», «Росія – глухий кут цивілізації або Кубло, притулок поганих справ»); громадська відвага в порушенні тиках проблем, що їх уникають інші («Мюнхен-2025: що нас чекає», «Про мирні перемовини, перемоги і капітуляцію», «Час на війну і час на мир», «Скриньку Пандори» відкрито, або що буде далі»).

Не можна не відзначити низку публікацій Олега К. Романчука, позначених «ефектом Касандри». Річ у тім, що

Романчук Олег К. Матриця Перемоги : Публіцистика воєнного часу. Вибрані тексти 2022–2026: статті, есе. – Львів : Універсум, 2026. – 688 с.

як публіцист, він не боїться бути максималістом, бути автором безкомпромісних тверджень і оціночних суджень. Так, задовго до широкомасштабної агресії Олег К. Романчук неодноразово слушно й аргументовано пропонував, застерігав, передбачав – але до нього ні влада (особливо), ні суспільство не прислухалися. Щоб не бути голосливним, назву кілька публікацій: «Збройні сили України: міф та реальність», «Час Україні рятувати армію, щоб армія врятувала Україну», «Що потрібно українській державі: кадетський корпус чи юнацька школа?», «Як перемогти в інформаційній війні?»...

Як помах крил метелика, що десь за певних обставин обернеться якоюсь подією (бо ніщо не зникає без наслідків), так і публікація зі слушною, актуальною, аргументованою думкою не зникає, відгомін в якійсь формі відбудеться, але ми втрачаємо невблаганний час.

Є ще одна обставина. Публіцистика Олега К. Романчука – це не лише означена збірка. Бо є ще журнал «Універсум» (Олег К. Романчук – його засновник і шеф-редактор) – явище унікальне в нашій журналістиці. Часопис, який утворює в інформаційному просторі України завдяки обговоренню й осмисленню найгостріших і найактуальніших проблем державотворення. Журнал із тридцятилітнім інформаційним стажем не загубився, не потонув, не зник у вітчизняному мас-медійному просторі.

Для Олега К. Романчука, як журналіста-аналітика, публіциста, редактора, його професія є покликанням, місією, способом життя для реалізації своїх інтелектуальних і моральних інтенцій, для якого українська державність – найвищий історичний імператив і національна цінність.

Відзначу, що саме військовий дискурс і питання національної безпеки були серед найважливіших дискурсів і пріоритетів «Універсуму» та його шеф-редактора. Це видання упродовж 1993–2026 років наполегливо й послідовно порушувало й порушує найважливіші питання розбудови ЗСУ, а з початку повномасштабної агресії РФ Олег К. Романчук особливо ретельно аналізує перебіг російсько-української війни.

Перечитуючи публіцистичні статті Олега К. Романчука, зібрані в цій книзі, я пригадав, що автор зарекомендував себе ще в одному жанрі. Річ у тім, що 7 лютого 2020 року на сторінках журналу «Універсум» з ініціативи Олега К. Романчука було надруковане звернення «Безпека України понад усе!». Воно починалося так: «Громадяни України занепокоєні новим наростанням загрози нашій державі через агресивні заяви президента Росії щодо її території, ак-

тивізацією ворожих військових формувань на Донбасі». Тоді ж я звернув увагу на деякі цікаві моменти: 1) звернення було дуже вчасним, бо побачило світ напередодні Мюнхенської конференції, яка відбулася 14 лютого 2020 року; 2) автори звернення апелювали до громадян, але ж занепокоєні мали бути і керівні особи, і всі державні структури... У документі йшлося про дуже важливий крок – напередодні Мюнхенської конференції вкрай необхідним було звернення Президента України до керівництва США щодо отримання Україною спеціального статусу основного союзника США, оскільки США теж були державою-гарантом безпеки України згідно з Будапештським меморандумом 2008 року. І закінчувався документ так: «Нині час кардинального посилення позицій України на міжнародній арені та зміцнення її безпеки. Президент України має зробити цей рішучий крок!». Звернення підписали, крім ініціатора, відомі постаті («люди з погонами», народні депутати, дипломати, вчені, письменники).

І ще про одне звернення. 28 лютого 2022 року Олег К. Романчук ініціював звернення до української діаспори в Російській Федерації під назвою «Не мовчіть, коли Московія розпинає Україну!». Безперечно, українська діаспора має вагу в демократичному суспільстві, але не в Росії. Проте варто було нагадати українцям за межами рідної землі про їхнє походження, про героїчних предків, про «поклик крові». Хтозна, може в диверсійних акціях на території агресора беруть участь й ті, хто відгукнувся на звернення, хто пам'ятає, що він українець, у чийх генах не згас, не згинув вільнолюбний дух...

На початку 90-х років я видав збірку публіцистики «Преса боротьби й ідеї» українських публіцистів і діячів, «людей боротьби й ідеї», які в минулому захищали українську державність.

Сучасна українська публіцистика, особливо воєнного часу, спонукає не лише до роздумів над гострими й актуальними проблемами, які порушують автори, але й до роздумів над долею, над майбутнім Української держави.

Потреба у вагомому і відважному, пристрасному і безкомпромісному слові не зникне ніколи – і в будь-якому суспільстві. Публіцистика – не для аматорів і для людей випадкових, публіцистика – для професіоналів, самовідданих, небайдужих, творчих. Таких як Олег К. Романчук.

Степан КОСТЬ,
заслужений професор
Львівського національного
університету імені Івана Франка

Олег К. Романчук – журналіст, письменник, публіцист. Доктор філософії. Засновник і шеф-редактор журналу політології, футурології, економіки, науки та культури «Універсум». Лауреат премії імені Івана Багряного 2008 року «за визначний внесок у розбудову державної незалежності України та консолідацію суспільства». Лауреат міжнародної літературної премії 2009 року імені Дмитра Нитченка. Лауреат обласної премії імені В'ячеслава Чорновола 2012 року за публіцистичну збірку «У пошуках універсуму». Премією Воляників-Швабінських Фондації Українського Вільного Університету відзначені навчальний посібник «Системний аналіз у журналістиці» (2008) і книжка публіцистики «Перезаснування України» (2013). Нагороджений премією імені Івана Франка Держкомтелерадіо України у галузі інформаційної діяльності 2019 року в номінації «За кращу публікацію у друкованих засобах масової інформації». 2022 року став лауреатом премії імені В'ячеслава Чорновола Держкомтелерадіо України та премії імені Героя України Степана Бандери за книгу публіцистики воєнного часу «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи». 2023 року друге, розширене і доповнене видання книги «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи» отримало премію Фондації Українського Вільного Університету. Книги Олега К. Романчука тричі були допущені до другого конкурсного туру на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка (2014 – «У пошуках універсуму. Статті, публіцистика, прогнози і спостереження (1990–2011)», 2021 – «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи. Публіцистика воєнного часу», 2024 – друге видання «Не бійсь. Не зраджуй. Не мовчи»).

